

מעין החיים

פר' ויצא
תשפ"ד

גליון ב'

במשנת כ"ק מרן רביה"ק
מצאנו ז"ע וצאצאיו

ילקוט דברי חיים

מלוקט מפי ספרים וסופרים

תוכן הענינים

ילקוט דברי חיים

א

דברי תורה
מרכיב"ק מצאנו ז"ע
מלוקט מפי ספרים
וסופרים

באר החיים

ב

דברי תורה
על פרשת השבוע
מבארם של צדיקי
בית צאנו ז"ע

עין החיים

ב

אמרי קודש
מכ"ק אדמו"ר
מבאביב שליט"א

קרויים חיים

ג

יומא דהילולא
של רבינו המהרש"ל ז"ע
כמה פעמים
מתייחס רביה"ק ז"ע
אחר המהרש"ל?

שלחן חיים

ד

הליכות ומנהגים
על הנוכה
פרק א, הדלקת הנרות

שפתי חיים

ו

תשובות ותנובות,
הערות והארות
מאת הקוראים
החשובים שחי'

תורת חיים

ה

בענין להמעיט
מחלל בית הכנסת
תמיהה על ראייתו של
רבינו מבנין בית המקדש

רכי חיים

ה

כמה יתומים נשארו
לאחר הסתלקותה
של הרבנית הצדקנית
מרת רעביל דבורה ע"ה?

הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה, ואם תאמר איך אוכל להתדמות להאבות הקדושים, אתה מחויב להאמין שאני יודע וידעתי מראש שאני נותן אותך לדור כזה שהמנהיגים יהיו רשעים, ועכ"ו בראתי אותך הרי בוודאי נתתי לך כח, שיהיה בך בעצמך כח להעלות הארציות שלך. (חמדה גנוזה, חלק א, עמוד ח)

וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (כח, טז).

בשם אדמו"ר הרב הגאון רשכבה"ג הצדיק מו"ה חיים מסאנו זצ"ל שמעתי לבאר פסוק הנ"ל, דהנה כתיב (בראשית כח, יג) והנה ה' ניצב עליו, ואיתא בגמרא (חולין צא ע"א) לשומרו מן המלאכים שרצו לסכנו, משום שנתקנאו בו על שדמות דיוקנו נחקק בכסא הכבוד. וזהו שאמר יעקב אכן יש ה' במקום הזה, אכן ר"ת כרוב אריה נשר, ידעתי שהם חקוקים בכסא הכבוד, אבל אנכ"ו אריה כרוב נשר יעקב, לא ידעתי, לא הייתי יודע שגם שמי נחקק בכסא הכבוד, ודפח"ח ש"י.

(תורות בית דינו, דף לג)

וייקץ יעקב משנתו וכו' ואנכי לא ידעתי, וירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים (כח, טז-יז).

דהנה הקשה במדרש (ויק"ר כ"א, יב) עה"פ וכל אדם לא יהיה באוהל מועד (ויקרא טו, יז), והלא הכהן היה שם, ומתרץ המדרש שהיה לו אז התפשטות הגשמיות וממילא גם הוא לא היה שם, וזה פירוש ואנכי לא ידעתי, שלא היה יודע את עצמו כלל, שהיה ליעקב אבינו ע"ה התפשטות הגשמיות, על כן מוכרח שזה המקום הוא בית אלקים ושער השמים דהיינו מקום המקדש, שזהו מקום המסוגל לזה.

(חמדה גנוזה, חלק א, עמוד יב)

וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם (כט, א).

אמר א"א הגה"ק זלה"ה, היינו שנשא והרים יעקב המדרגות קטנות הנקראים בשם רגלים.

(דברי יחזקאל, פרשת ויצא)

הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה (לא, ט).

שמעתי מאדמו"ר (רביה"ק מגארליץ ז"ע) בשם כ"ק אא"ז מצאנו אשר כל העשרים שנה שהיה יעקב אבינו ע"ה בבית לבן לא בא אף פעם אחת תחת קורת ביתו, כי מגודל כח הטומאה שהיה שורה שם, אלמלא היה בא פעם אחת, היה נתפס שם.

(חמדה גנוזה, חלק א, עמוד יב)

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא, ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע המשימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, והנה ה' ניצב עליו ויאמר אנכי אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך (כח, י"ג).

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה וכו'. הנה ידוע מהרבה מקראות אשר כל איש ישראל נקרא בשם יעקב, וזה ידוע אשר קודם צאתו לאור העולם משבעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע (נדה ל), וז"פ ויצא יעקב מבאר שבע כשיוצא נשמה ישראלית ממקום שהשביעו אותו ויורד לעוה"ז, תיכף וילך חרנה שוכחים מהשבועה וגורם חלילה חרון אף. **ויפגע** במקום, הגם ששוכחים מהשבועה, עם כל זה פוגעים בכל יום במקום ב"ה, כי שומעים הכרוז שיוצאת בכל יום ויום ואומרת שובו בנים שובבים (זוה"ק נשא קכו), והטעם שאינו משפיע עליהם, הוא וילן שם, כי הם שומעים הכרוז רק כמו מי שישן וחלם לו.

והעצה לזה הוא כי בא השמש שיבא להצדיק הנמשל להשמש (עי' יומא לח), ויקח מאבני המקום, והצדיק לוקח האותיות הקדושות שהאיר הש"י באיש ההוא (דאותיות נקראים בשם אבנים, כדאיתא בתק"ו, תיקון כא, דף סא), וישם מראשותיו והצדיק על ידי שמשפיע לו הרהור תשובה מתקנו ומעלהו עד שורשו.

אבל אנחנו היום בעונותינו הרבים, כי בא השמש, אז די זין איז אינץ אינטער געגאנגען, אין די מנהיגי הדור זענין רשעים אז העצה היחידה הוא ויקח מאבני המקום צריכים ליקח התורה הק' שהנחילו לנו הצדיקים הקדמונים, כי בתורתם שורה השכינה הק', ועל ידי זה וישם מראשותיו נעלה את עצמנו עד השורש.

ויחלום - הגם ששומע הכרוז של שובו בנים שובבים רק בבחי' חלום כנ"ל, והנה סולם מוצב ארצה והגם שהוא נשקע בארציות, עכ"ו וראשו מגיע השמימה צריך לידע שיש לו נשמה גבוהה שנוגע עד לב השמים, והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו וע"י מעשיו הוא עושה עלי', ולהיפך חלילה יירדה להמלאכים, דאפי' עולם המלאכים תלוי כפי עבודת בני ישראל על פני האדמה.

והנה ה' ניצב עליו - פירש"י לשמרו, וואס גייט דין אהן די מנהיגים, וויל די נאר זיין א יוד, ואני אשמור לך (מה איכפת לך מהמנהיגים, העיקר הוא שתמצא להיות יהודי, ואני אשמרך), ויאמר אנכי אלוקי אברהם אביך לו יהא שאתה יחיד בדור, מה עשה זקנך אברהם שהיה גם כן יחיד בדור, ואלוקי יצחק כפי יצחק אבינו בבחי' עבודה שלו היה גם כן יחיד בדור, כי לא היה לו ממי ללמוד דרך עבודה כזו.

באר החיים

מבארם של צדיקי בית צאנו ז"ע

ובזה מובן על נכון מה שכתב רשי"ל הלשון פנ"ה הודה פנ"ה זיוה פנ"ה הדרה, כי אף שיצחק אבינו עדיין נשאר בעיה, מכל מקום בחינת העבודה השייך ליעקב אבינו פנה לגמרי, ואין לו תמורה בעבודתו של יצחק, (ברך משה)

ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים וגו' עשר אעשרנו לך כח, כא-כב.

להבין דרך העבודה להשי"ת היוצא לנו מהפסוקים האלו, שהתורה הקדושה מורה לנו בכל עת ובכל זמן, ומעשה אבות סימן לבנים, הנה איתא בתיקוני זוהר אשר האדם צריך להיות שלם תמיד בשתי האותיות, בחול אות תפילין ואות ברית, ובשבת קודש באות שבת ואות ברית, וזהו השני בחינת יוד"ן היוצאים מיחוד ה' שבמות הק' הוי' ואדנ"י, יו"ד בראש ויו"ד בסוף, וזהו שבחינת יעקב אבינו בחיר שבאבות מורה לנו הדרך האיק יזכה האדם להיות שלם בשתי האותיות שהן השני בחינות העישורין השני יודים הנ"ל.

וזהו ושבתי בשלום וגו', כי הנה כתיב (תהלים סג) אם זכרתך על יצועי באשמורת וגו', דצריך האדם בכל לילה להיות ממארי דחושבנא, מפרטי מעשיו שפעל בכל היום, ולהתחרט בחרטה גמורה על עוונותיו, ולקבל עליו בחינת עול מלכות שמים בקריאת שמע שעל המיטה, ויחזיר פקדונו למאריה בפסוק בידך אפקיד רוחי, להיות נשמתו עולה למעלה לשרשה בעת השינה, וזהו ושבתי בשלום, שצריך להשיב פקדונו הוא בחינת נשמתו, באופן שתעלה קודם השינה, ויתחרט בחרטה גמורה על עוונותיו שעברו ראשו, כאשר ידע אינש בנפשו, ולקבל עליו עול מלכות שמים בקריאת שמע שעל המטה, ובוזה חשיב נשמתו בשלום אל בית אביה בעת השינה.

והיה הוי' וגו' זה מורה על בחינת שחרית, בעת עמדו ממטתו, צריך מחדש לקבל עליו עול מלכות שמים בקריאת שמע של שחרית, וזהו על המשך ידי שיתבונן האדם בחינת המחדש בטובו, שמהוה כל הנבראים בעמוד ז'.

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח, י).

וכבר דקדקו דלכאורה אסור לצאת מארץ ישראל לחו"ל, וכדאיתא (ב"ב צ"א ע"א) אלימלך מחלון וכליון גדולי הדור היו, ופרנסי הדור היו, ומפני מה נענשו מפני שיצאו מארץ לחוצה לארץ עי"ש, אמנם יעקב אבינו ע"ה שיצא היה משום כבוד אב ואם, וגם משום לישא אשה, דלזה מותר לצאת לחו"ל, כדאיתא במס' ע"ז (י"ג ע"א), ועי"ש בתוס' ד"ה ללמוד (ובקדושין דן ל"א ע"א בהגהות הרד"ל ודו"ק) דאיתא עוד שם ת"ר אין יוצאין מארץ לחו"ל, אלא אם כן עמדו סאתיים בסלע, והיינו שנחייקו השער מהמוזון והקמח, ולפי זה י"ל הרמז, דבפרשה זו יש קמ"ח פסוקים, לרמז בוזה שגם באופן של התייקרות הקמ"ח, ג"כ מותר לצאת מאר"י כמו ויצא יעקב.

(דברי נפתלי)

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח, י).

יש לפרש דברי רשי"ל ויצא יעקב, מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הדרה, יצא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה, ובמדרש רבה (פס"ח ס"ו) הוסיפו להקשות, והלא הוי תמן יצחק ורבה, ומתוך אינו דומה זכותו של צדיק אחד לזכותו של שני צדיקים.

ולכאורה יקשה, דמכיון שעדיין נשאר בעיר הוד והדר מכחו של יצחק, אם כן הו"ל נתמעט הודה, כי הלשון פנה הודה משמעותו שנסתלק לגמרי.

ויבאר על פי מה שכתב מרן דודי זלה"ה בדברי יואל (פרשת תולדות, עמוד תקנב) לפרש דברי הגמרא (הוריות ג.) חכם שמת אין לו תמורה, לפי שכל אחד ואחד מיישראל קיבל מסיני כפי שורש נשמתו, ואין אחד דומה לחבירו, ומה שראוי שיתגלה על ידי חכם זה אי אפשר שיתחדש על ידי אחר, ועל כן אמרו חכמים חכם שמת אין לו תמורה, דאפילו יש בעולם חכמים גדולים ממנו, מכל מקום כיון שאין עבודת האדם דומה לחבירו, והכל תלוי בשורש נשמתו, אי אפשר שישתלם עבודה השייך אליו על ידי זולתו עכ"ל.

עין החיים

אמרי קודש מכ"ק ארמו"ר מבאבוב שליט"א

אחריו (שם ה-ו) ישא ברכה מאת ד' וגו' זה דור דורשיו, עכ"ל המדרש.

והגאון מוה"ר יוסף שאול נאטנזאהן זצ"ל בספרו דברי שאול (תנינא, פ' שמות) כתב לבאר דברי המרש הללו, על פי מה שהובא במשלי שועלים, כי פעם חטף שלך דג אחד במים ורצה לאכול, והדג ההוא התחנן אליו, למה אתה רוצה לאכול אותי, וכי אינני יציר כפיו של הקב"ה כמוך, ובתוך כך נפל מתוך פיו של הדג איזה דג קטן, אמר לו השלך להדג איה איפוא פיה, הלא אתה מבקש ממני שארחם עליך שלא לאכול אותך, ואתה בעצמך בלעת את הדג הקטן ממך, ולא חמלת עליו, עי"ש, ולפי זה שפיר יובנו דברי המדרש הנ"ל, כי האדם אשר גזול ומפסיד את ממון חבירו, ואינו חס עליו אף שהוא גם כן יציר כפיו של הקב"ה, אז כשהוא עומד אחר כך לפני הקב"ה בתפלה שירחם עליו לפי שהוא יציר כפיו, לא יועיל לו מאומה, מאחר שגם הוא לא חס על בריותיו של הקב"ה, משא"כ מי שידיו אינן מלוכלכות בעבירה של גזל, גם תפלתו זכה, וזוכה לישא ברכה מאת ד', עכתו"ד.

ומה נמלצו לחכי מה שהובא בענין זה בספר בית פרץ (דרוש כ. לתשובה) בשם מפרשים, על

איתא בזהר הק' על הפסוק ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וגו', סולם דא צלותא, כי האדם המתפלל להשי"ת עומד למטה על הארץ, וראשו מגיע השמימה, שתפלתו עולה למעלה בשמי שמים, עי"ש.

וי"ל הכוונה בזה, על פי מה שאמרו חכמ"ל במדרש רבה בפרשת בשלח (שמו"ר כב, ג) איוב אמר (איוב טו, יז) על לא חמס בכפי ותפילתי זכה, אמר רבי יהושע הכהן בר רבי נחמיה, וכי יש תפלה עכורה, אלא כל מי שידיו מלוכלכות בגזל, הוא קורא להקב"ה ואינו עונה אותו, למה, שתפלתו בעבירה, שנאמר (בראשית ו, יג) ויאמר ד' לנח קץ כל בשר בא לפני וגו', אבל איוב שלא היה בעמלו גזל, היתה תפלתו זכה, לכך אומר על לא חמס בכפי, לפי שאין עול בכפי ובעמלי תפילתי זכה.

וממשיך המדרש, אמר ר' חמא בר רבי חנינא, מנין שכל מי שהגזול בידו תפלתו עכורה, שנאמר (ישעיה א, טו) ובפרשכם כפיכם וגו' איננו שומע, מפני מה, שידים דמים מלאו, ומנין שכל מי שמרחקי עצמו מן הגזל תפלתו זכה, שנאמר (תהלים כד, ד) נקי כפים ובר לבב, מה כתיב

הפסוק באיכה (ג, מא) נשא לבבנו אל כפים אל קל בשמים, כי כאשר ידיו של אדם מלוכלכות בגזל אין תפלתו ותשובתו מרוצה ומקובלת לפניו ית"ש בשמים, וכאמור לעיל. וזה שאמר הכתוב, נשא לבבנו אל כפים, פירוש תחלה נשית לב לראות ולהתבונן אם יש לנו כפים נקיות מן הגזל, ורק אחר כך אל קל בשמים, תתעלו תפלותינו לרצון לפני הקב"ה, וכמ"ש נקי כפים ובר לבב וגו' ישא ברכה מאת ד', כי אם יש חמס בכפינו ח"ו, אז אין תפלתנו זכה בעיני ד'.

ועל פי זה מבאר גם לשון הכתוב (ישעיה א, יח) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, דהנה אמרו חכמינו ז"ל במדרש (ויק"ר לג, ג) על הפסוק (עמוס ט, א) ובצעם בראש כולם, ר' שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן, משל לסאה שהיא מלאה עונות, מי מקטרג בה, גזל, עי"ש, נמצא כי עון גזל מונחת שלא כסדר החטאים, והיינו דאף שנכשל בגזל מלפני כמה שנים, ומן הראוי שתנוח בכך מאזנים למטה, מכל מקום היא קופצת למעלה ומקטרגת בראש כולם, וז"ש אם היו חטאיכם כשנים, היינו שיהיו כל העונות וחטאים מנחים כסדרן, כשנים הללו שסודרות ובאות מששת ימי בראשית, ור"ל שלא יהיה ביניהם גזל וחמס, אז כשלג ילבינו, כי דוקא אם אין ידיכם מלוכלכות בגזל, תהיה תפלתכם זכה ותתקבל התשובה, לא כן אם יש עון גזל ביניכם, שאז אין החטאים מונחים כסדרן, אלא עון גזל מבצבץ ועולה למעלה, אז אין התפלה והתשובה מתקבלות במשמים, עכתו"ד.

המשך בעמוד ג'

קרויים חיים

על הצדיקים ועל החסידים

רבינו שלמה לוריא ז"ע

המהרש"ל מלובלין / י"ב כסלו של"ד

נולד בערך בשנת ע"ה, בעיר בריסק דליטא, לאביו רבי יחיאל לוריא-אשכנזי ז"ל, מגזע היחס ומצאצאי רש"י הקדוש, אשר היה חוסר מגזע דוד המלך ע"ה, הוא היה גאון עצום, כפי שמעיד עליו והגאון מהר"ם מפארווא ז"ל: "ידו בכל, בחריפות ובקיאיות, בקי כר' יוחנן בטריפות", בימי ילדותו התייתם מאביו, ואז נסע יחד עם אמו לפוזנא, אל זקינו אבי אמו הגאון רבי יצחק קלויבער זצ"ל מוורמייזא, ולמד ממנו תורה ויראה, המהרש"ל בעצמו מכנהו (ש"ת סימן יב) בתוארים: "הטהור החסיד ועניו ירא אלקים, פרקו נאה איש השלום", והוא מעיד על עצמו (שם): "גדלתי בעיר בית אבותי על ברכי זקני והורגלתי על זרעותיו".

והתקדש במאד בקדושתם, כי שאר מדות התורה אינם עושים רושם גופני, אבל אלו שני הדברים, האכילה מקיים הגוף, והקדושה מהווה הגוף, והרושם הזה עומד תמיד, ע"כ היה לשון פה קדוש זה"ה, עכ"ל"ק.

נסתלק ביום י"ב כסלו שנת של"ד, ונטמן בלובלין, על מצבתו נחקק לאמור: "פה מונח אביר האבירים, מלך של כל חכמי המורים, סיני ועוקר הרים, מאור הגדול שהאיר לישראל לדור דורים, בספרו ים של שלמה ושאר ביאורים, שמו נודע בכל שערים, הרביץ תורה והרבה תלמידים" השאיר אחריו ברכה למעלה מחמשה עשר ספרים, מהם נשאר לדורות ספריו: ים של שלמה על הש"ס, חכמת שלמה על הש"ס, וש"ת מהרש"ל, וכל בני ישראל הגוים בתורתו ועוסקים במשנתו.

כ"ק מרן רביה"ק מצאנו ז"ע נמנה על צאצאיו בכפליים לתושיה:

אופן אחד - אביו הגה"ק רבי אריה ליבוש מטארניגראד ז"ע, היה בנו של הגה"ק רבי שמחה הלברשטאט ז"ע מבראד, חתן הגה"ק רבי ישעיה הלוי איש הורביץ ז"ע, אבד"ק פודקאמין, בן הגה"ק מהר"ם טיקטין ז"ע, חתן הגה"ק רבי אפרים זלמן קאצינעלנבויען ז"ל, בן הגה"ק רבי שמואל קאצינעלנבויען ז"ל אבד"ק פינטשוב, חתן הגה"ק רבי יעקב שור ז"ל אבד"ק בריסק, חתן הגה"ק רבי ישעיה ז"ל פרנס ומנהיג בבריסק, בן הגה"ק רבי משה ז"ל פרנס ומנהיג בבריסק, בן הגה"ק רבי אלעזר איסרליש ז"ל, חתן רבינו המהרש"ל ז"ע.

אופן שני - אביו הגה"ק רבי אריה ליבוש מטארניגראד ז"ע, היה בנו של הגה"ק רבי שמחה הלברשטאט ז"ע מבראד, חתן הגה"ק רבי ישעיה הלוי איש הורביץ ז"ע, אבד"ק פודקאמין, בן הגה"ק מהר"ם טיקטין ז"ע, בן הגה"ק רבי שמעלקא הארוך ז"ע אבד"ק טארנא, בן הגה"ק רבי יהושע הארוך איש הורביץ ז"ע, אבד"ק פרעמיסלא, חתן הגה"ק רבי יהושע שמעלקיס ז"ל מפרעמיסלא, בן הגה"ק רבי מנחם מענדל מפאטיק ז"ל אבד"ק ברעוואן, בן הגה"ק רבי אלעזר מזולאטשוב ז"ל, בן הגה"ק רבי אלעזר מלזאטשוב ז"ע, חתן הגה"ק רבי יחיאל מיכל עפשטיין ז"ע אבד"ק בריסק, בן הגה"ק רבי מאיר סג"ל ז"ע, חתן הכה"ק רבי יחיאל לוריא ז"ע מלובלין, בן רבינו המהרש"ל ז"ע.

כידוע הורה רביה"ק לכתוב על מצבת קדשו שהוא נכד המהרש"ל, אע"פ שהיה נכדם של עוד עשרות גאוני עולם וקדושי ארץ מפורסמים, עם כל זה צווה לציין את שם המהרש"ל דייקא, כי מסורת היתה בידו, שהזכר תשמו של המהרש"ל על המצבה, הוא סגולה להבריה החיצונים הרוצים לגשת אל האדם לאחר פטירתו (פי צדיק, עמוד רע), וכך נקוט בידי כל צאצאי רביה"ק מצאנו ז"ע, אשר מציינים על המצבה את עובדת היותם נכדי המהרש"ל.

גדול כשמאי, ענוותן כהלל, כל עוף הפורח עליו בשעה שעוסק בתורה מיד נשרף כיונתן בן עוזיאל... וראוי לומר על מעלתו מה שאמרו על ר"מ ז"ל, גלוי וידוע לפני הקב"ה שאין דבורו כמותו, לבו כלב הארי, עוקר הרים בפלפולו וטוחנון זו בזו".

ידוע היה המהרש"ל בתקיפותו הגדולה, כאשר לא חת מפני איש, והרבה להשיג על גדולי המפרשים והפוסקים, והוכיח בראיות ברורות וחוחכות שלא כדבריהם, כמו כן לא הסכים עם דרך הלימוד שהיה נפוץ אז בקרב הלומדים, באופן של פלפולים גג על גג, והוא יצא כנגד זה בחרב ובחנית, כאשר העמיד את שיטתו על לימוד בדרך הישר והסברא, הוא היה שנה תכלית שנאה את החנופה והצביעות, והיה מבקר קשות את מעשי כל החנפים, אולם יחד עם כל זאת היה ענוותן ושפל ברך, ולמרות גדולתו העצומה והנוראה בתורה, היה בורח מן הכבוד כלהבות אש, וכך הוא כותב (ש"ת סימן יא): ואע"כ באם יתרצה לשניהם כאחת, להחליט הענין על איש קלוש ופעוט כמוני, לפרש ולחוות דעתי על פי המשפט כדת חותך בלי כשר ותשה, אלא הדין יקוב את ההר, אז אדון כתלמיד לפני רבותיו, ואתיבבה לפני מלכים ולא אבוש".

בענין זה אף מסופה, שבשבתו על כס ההוראה, היה מצווה על המוכיח שיבוא אליו מדי יום ביומו, כדי שיוכיח אותו משך שעה אחת, ויאמר לו דברי כיבושין ותוכחה, כאשר משך כל אותו שעה ישב המהרש"ל בהכנעה ובכפיפות קומה, פניו כבושים בקרקע, טליתו על ראשו, ומכוון אל לבו להאזין היטב לדברי התוכחה (שם הגדולים, מערכת ספרים, ערך ראשית חכמה).

תלמידו השל"ה הקדוש זצ"ל כותב בספרו הדרכה ישרה שקיבל מאת רבו המהרש"ל, בהאי לישנא: "ואני בבחרותי למדתי תורה אצל הרב הגדול הגאון המופלג החסיד מהר"ר שלמה ז"ל, כשנפטרתי ממנו לילך לנשואין שלי, אמרתי לו רבי רבני, וצוה עלי מה לעשות, אמר לי בזה הלשון: קדש עצמך בשני ענינין אלו, בקדושת מאכל, ובעניני קדושה, והוי זהיר במאד להרחיק אלף אמה ממה שנוגע לאיסור

לאחר שנשרפו כל ספרי זקינו בשריפה גדולה שכילתה את כל רכושו, נסע ללמוד באוסטראה, בישיבתו של הגאון רבי קלונימוס קלמן האברקאשטיין ז"ל, שהיה ריש מתיבתא בלעמבערג ובאוסטראה, והיה בעל מופת. הוא נשא חן בעיני רבו, וכעבור זמן בא בברית הנישואין עם בתו הרבנית מרת ליפקא ע"ה, באותה תקופה עלה המהרש"ל לכהן ברבנות בריסק, ואף ייסד שם ישיבה גדולה, אשר חישי מהר יצא טבעה בכל רחבי המדינה, ורבים נהרו ללמוד בין כותליה, עד שהעמיד תלמידים הרבה.

לאחר שעזב חותנו רבי קלונימוס את רבנות אוסטראה, ועלה לחון את עפר ארצנו הקדושה, נתמנה חתנו המהרש"ל למלאות את מקומו, והוא בן ארבעים שנה, בהיותה עיר הבירה של וואהלין, הצליח על ידי זה להרבות ספסלי דבי מדרשא, וישיבתו הלכה וגדלה בכמות ובאיכות, והגדיל להפיץ מעיינותיו חוצה, מצודתו היתה פרושה על כל מדינת וואהלין, והשפעתו היתה ניכרת על כל בני הישיבות ולומדי התורה שבכל המדינה. בין תלמידיו הגדולים ידוע על: הגאון בעל 'מטה משה' ז"ל; הגאון בעל 'עוללות אפרים' ז"ל; הגאון בעל 'סמ"ע' ז"ל; הגאון 'מהר"ל מפארג' ז"ל; הגאון רבי חיים אחיו של המהר"ל ז"ל; הגאון בעל הלבושים ז"ל; הגאון בעל 'חכמת מנוח' ז"ל; הגאון בעל 'משאת בנימין' ז"ל, ועוד רבים אשר לימים היו מגדולי הדור.

בשנת ש"י"ג עבר ללובלין, שם נקרא למלאות את מקומו של הגאון רבי שכנא זצ"ל, ובמהלך ימי כהונתו בנה בית הכנסת גדול העומד לתלפיות, ונקרא על שמו עד היום הזה, ארכו ל"ו אמה ורחבו ל"ב אמה, ועולה יחדיו כמנין לול"ב, ועזרת נשים היתה ממעל לו מצפון ומדרום ומים על פני כל האולם,

נודע ומפורסם גדול האהבה וההערכה ששררה בינו לבין הרמ"א, כאשר הוא היה הראשון שקרא על הרמ"א, אשר 'ממשה ועד משה לא קם כמשה', וכמים פנים אל פנים הפליג הרמ"א בגדלותו של המהרש"ל, כפי שכותב בתשו' (סימן ה): "אשרי לדור שאתה שרוי בתוכו לאות ולמופת כיקותיאל,

ומעתה נבין ונשכיל מה שאמרו בזה"ק כי הסולם רומז על התפלה, דהנה נתבאר כי הסולם רומז על ענין העסק במשא ומתן באמונה על פי חוקי התורה, ולכן סולם בגימטריא סיני, ובגימטריא ממון, שהראה הקב"ה ליעקב אבינו ע"ה, כי ממון וסיני יחדיו יהיו תואמים, ועיקר קיום והמשך הדורות הוא על ידי שבני ישראל יעסקו במשא ומתן באמונה, ולא יהנו מממון של גול וחמס בשאר איסורים, כאשר נצטוו בהר סיני, ועל פי זה אתי שפיר מה שאמרו ז"ל 'סולם דא צלותא', להורות כי התפלות תלוין ועומדין בזה, ודוקא מי שכפיו נקיות מן הגול והחמס, הוא יוכל לעמוד לפני הקב"ה בתפלה ותחנונים לבקש על נפשו, משא"כ האיש אשר ידיו מלוכלכות בגול וחמס, אין תפלתו נשמעת בשמים, וז"ש הכתוב והנה סולם מוצב ארצה, פירוש כאשר הממון הוא על פי חוקי התורה שניתנו בהר סיני, אז וראשו מגיע השמימה, שהתפלות עולות בשמים ומתקבלים ברחמים וברצון.

עין
החיים
המשך
מעמוד ב'

שלחן חיים

הליכות ומנהגים

פרק א סדר ההדלקה

- א. הדליק נרות חנוכה קודם תפלת ערבית^א, אולם לפעמים הקדים להתפלל מעריב, ורק לאחר מכן הדליק נרות חנוכה^ב.
- ב. לפעמים טבל במקוה קודם הדלקת הנרות^ג.
- ג. הדליק נרות חנוכה זמן רב אחר צאת הכוכבים^ד.
- ד. מקום ההדלקה היה בביתו נאווה קודש, ולא בבית המדרש^ה.
- ה. הדליק במנורה של כסף^ו, והמנורה לא היתה של קנים^ז.

שפסק הרמ"א בזה (סימן תער"ב, סעיף ב) כנ"ל, דבזמנינו שמדליקין בפנים אין צריכים לזהר להדליק קודם שתכלה רגל מן השוק, מ"מ סיים כנוצר שטוב לזהר גם בזמן הזה, ומי יחוש יותר לזהר מהיות טוב מדרכי החסידות מאשר צריכין אלו הצדיקים והחסידים, והלא נראה שממתנינים עד שיבואו החסידים הנלוים אליהם, כדי שיאמרו לפניהם תורה וזמירות, ועל ידי זה מאחרים הזמן, עכ"ד המלגלג הנ"ל.

אמנם באמת השבתי זה כמה, הן אמת כפי ששמעתי מהזקנים היה זקיני הגה"ק מדינוב בעל בני יששכר זי"ע נוהר להדליק מיד אחרי ערבית, ממש בתוך חצי שעה לצאת הכוכבים, אך בניו הקדושים וכל גאוני הצדיקים רבותינו, ועמם הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע, וכהנה רבים וגם שלמים הצדיקים ותמימים, הדליקו בכל לילה אחרי כמה שעות לצאת הכוכבים, מרוב הכנות וכוונות שהיה להם טרם המצוה הגדולה הזאת, התגלות אור הגנוז... אמנם לממונה על הציבור, וצריך רוצה לקבוע בלבם תוקפו של נס, ולהתחזק באמונה אור התורה והמצוות, כאשר ביארו בספרים הקדושים, וצריכים פרסומי ניסא על ככה, ברוב עם הדרת מלך מלכו של עולם, להודיע מציאת אור אין סוף ית"ש לכל העולם, וכל המרבה הרי זה משובח באמירת דברי תורה על קוטב זה בפני השומעים בהדלקת נר חנוכה, על כן אם כוונתו לשם שמים עד שילכו הבני עולם לביתם להדליק נר חנוכה, וכיצא הסוחרים מן השוק, ויכולו לחזור ולבוא לשמוע ענין נר חנוכה, להאיר לנו מתוך חשיכה בגלות החשוך והחול הלז, וזהו עיקר פרסומי ניסא, וכדאמרין ביומא (דף ע"א) מאי מצוה ברוב עם הדרת מלך, מכל שכן בזה דעיקר מצותו הוא משום פרסומי ניסא ברוב עם כנוצר, דטוב יותר להמתין עד שיבואו השומעים, כיון שמדליקין בבית הוא רק למטרה זו כנוצר" עכ"ל.

ה. מובא ב'דרכי חיים' (חלק הסיפורים, אות כח), וכפי פשטות ההלכה שחובת ההדלקה הוא בביתו, ולכן נפסק בשו"ע (סימן תרע"ו, סעיף ג) שמי שלא הדליק ואינו עתיד להדליק באותו הלילה, וגם אין מדליקים עליו בתוך ביתו מברך ברכת הראיה, ודייק הט"ז (ס"ק ד): "משמע דאם אשתו מדלקת עליו בביתו אין מברך על הראייה", כי יצא ידי חובתו בהדלקת אשתו, מאחר שחובת ההדלקה הוא על הבית.

וביותר מבואר בט"ז (סימן תרע"ז, ס"ק ב) שכתב: "במי שיש לו דירה בעיה והולך פעם אחת חוץ לביתו וסועד אצל חברו, פשיטא שלא יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל שם פעם אחת אצל חברו, אלא צריך לילך לביתו ולהדליק שם, ואם אחזו תאות האכילה ואינו רוצה לזוז משם עכשיו, יצוה לבני ביתו שידלו עליו בביתו, דאותו בית שהוא סועד שם אין דינו אלא כאכסנאי שמדליקין עליו בבית, והוא אינו מדליק במקום שהוא... דזה הוא כאילו עומד בשעת הדלקה על רחוב העיר, דאין שייך לו שם הדלקה".

אמנם כבר נתפשט המנהג בקרב הצדיקים בכלל, ובראשם אבותינו ורבותינו הצדיקים נכדי רבינו הק' זי"ע, שקבעו להדליק נרות חנוכה בבית המדרש בתוך קהל רב, וברוב עם הדרת מלך, וכבר האירינו האחרונים (ע' שו"ת מנחת יצחק, חלק ז, סימן מה) לבאר וליישב מנהגן של ישראל, ולחייבת הקודש נציגה נא מה שכתב בשו"ת 'עיוני הלכות' (חלק ב, סימן כא) לומר מילתא דעבידא לטעמא, על פי יסודו הידוע של רבינו (שו"ת חו"מ ח"ב, סימן לב) שכתב: "נראה בפשיטות הדבתי מדרשים של צדיקי הדור שמיחדים בביתם, אין להם דין בית המדרש להיות עליו קדושת בית הכנסת, שהרי אנו רואים שמשתמשים בו דברים שאין רשאים להשתמש בבית המדרש סתם אפילו על ידי תנאי

א. הנה כתב במגן אברהם (סימן תער"ב, ס"ק ה): "מי שלא התפלל מעריב, מדליק קודם, דאינה צריכה זמן כל כך, וליכא למיחש שמא ישכח מעריב, וכן כתב בכנסת הגדולה שהוא נוהג כן, עכ"ל. אולם כתב בספר 'אליה רבה' (שם ס"ק א): דבשיירי כנסת הגדולה חזר בו, וכתב דכל יחיד ידליק אחר תפלת ערבית, ע"כ. וכן כתב השבות יעקב (חלק ב, סימן מ). וכתב השב יעקב (חלק א, סימן כב) שטעם הדבר מדוע חזר בו: "כיון דהתחלת זמן ההדלקה וזמן קריאת שמע באין כאחד, וודאי יש להקדים קריאת שמע שהוא דאורייתא, לנר חנוכה שהוא מדרבנן, ועוד יש להקדים, מטעם תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם.

ולפי זה צריכים אנו ליישב מנהג קדשו של רבינו, מה שבדרך כלל הקדים להדליק נרות חנוכה קודם מעריב, ולא חש לטעמא דתדיר ושאינו תדיר, ונראה לבאר על פי מה שפסק המחבר (או"ח סימן רפ"ו, סעיף ד): "היו לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוספין, כגון שאיחר מלהתפלל תפלת מוסף עד שש שעות, שהוא זמן תפלת מנחה, צריך להתפלל של מנחה תחלה, ואחר כך של מוסף, ויש אומרים דהיינו דוקא שצריך עתה להתפלל שתיהן, כגון שרוצה לאכול לאכול, ואסור לו לאכול עד שיתפלל מנחה, אבל אם אינו צריך עתה להתפלל מנחה, יכול להקדים של מוסף". וכן נקט הפמ"ג (או"ח סימן כה, א"א ס"ק ד): "דאפילו בתדיר, אם אין רוצה לעשות שניהם מיד, לא שייך תדיר קודם". וכן פסק ה'ישועות יעקב' (או"ח סימן תרפ"א, ס"ק א).

והנה כידוע דרכו בקודש של רבינו היה להתפלל בכל לילה תפילת ערבית בשעה מאוחרת, כמובא ב'דרכי חיים' (אות ג) שרבינו היה מתפלל מעריב: לערך שנים או שלש שעות אחר תפילת המנחה". ובספר 'י"ג אורות' (חלק א, עמוד מז) מסופר שזמן תפילת מעריב אצל רבינו היה סמוך לחצות הלילה, ומאחר שרבינו היה רגיל להתפלל מעריב בשעה מאוחרת, וכך היה ניחא ליה טפי, אם כן בכהאי גוונא שוב אין נוהג בזה דין תדיר, ושפיר מותר להקדים את הדלקת נרות חנוכה קודם תפילת ערבית.

ב. בספר 'דרכי חיים' (אות קיג) מובא: "זמן הדלקת הנרות לא היה שוה בכל יום, פעם אירע שהיה מדליק קודם תפילת ערבית, ופעם אחר תפילת ערבית". גם בחלק הסיפורים הוא מתאר את סדר ימי החנוכה במחיצת קדשו של רבינו, ובתוך הדברים הוא כותב: "בלילה אחר מנחה המתינו הקהל עד שבא רבינו מחדרו לבית המדרש להתפלל ערבית, ולהדליק אחר כך בביתו נרות חנוכה, ולזה לא היו כל העתים שוות, לפעמים היו מתפללין ערבית בשעה 7 בלילה, ולפעמים בשעה 9, והרבה פעמים בשעה 10". אולם ב'חמדה גנוזה' (חלק א, עמוד קע) מביא בשם הגה"צ רבי יצחק צבי גאלדבוים זצ"ל אבד"ק גראבאוויץ, ובשם המשב"ק הרה"ח ר' רפאל צימעטבוים ז"ל, ש"ברוב הלילות הדליק נרות חנוכה קודם מעריב" (אכן מנהג כל הצדיקים צאצאי רביה"ק זי"ע ולהבחל"ה, להדליק נר חנוכה לאחר תפילת מעריב, וכפי פשטות דברי הפוסקים להלכה).

ג. כן מובא ב'דרכי חיים' (חלק הסיפורים, אות כח), והוא מוסיף שם, שבכהאי גוונא היה רבינו מתמהמה לאחר מכן עוד חצי שעה קודם הדלקת הנרות ועוסק בהכנה דרבה.

ד. ראה מה שכתב בטעמא דמילתא בנימוקי או"ח (סי' תער"ב, ס"ק א), וז"ל: "הנה שמעתי אחד מהאשכנזים המתנגדים, שתמה על מנהג החסידים והצדיקים האדמו"רים, ובראשם המה רבותינו ואבותינו הקדושים זי"ע, שהדליקו נרות חנוכה כמו ב' שעות אחרי צאת הכוכבים, והוא הרבה אחר זמן שתכלה רגל מן השוק, שאינו רק חצי שעה אחר צאת הכוכבים, והגם

במקומו, שעושים סעודות נשואין ושוחקין בשמחת מצוה כנהוג, אשר אין רשאין לעשות כן בבית המדרש אחר, וגם ישינים בהרבה בתי מדרשים של צדיקים שינת קבע, דאסור על פי הדין, ועוד כמה תשמישים כידוע, אך הטעם דהצדיקים בונים רק לשם בית וועד לתלמידי חכמים, להקהל יחד ולשמוח באהבה בכל המצטרך לשמחת מצוה, וגם להשתמש לצרכי האורחים בכל מה שיצטרך, ורק שיתפללו בו גם כן, לא שיהיה קדושת בית הכנסת עליהם...". והנה על פי זה מתבאר שבתי המדרש של הצדיקים הלא המה נחשבים לביתם, ולכן שפיר אפשר לצאת בהם ידי חובת הדלקת נר חנוכה גם מצד חובת הבית, כי גם שם הוא בית דירתם, ודפח"ח.

ו. כתב בבאר היטב (סימן תרע"ג, ס"ק יג) שמהרש"ל קנה מנורה של כסף, והביא שם עוד מה שכתוב בסדר היום (סדר חנוכה): "בענין הנרות שידליקו בהן, כל אחד יעשה אותן כפי כחו, וכל המהדר אותם ביותר הרי זה משובח, ומי שידו משגת לעשות אותם מכסף, יעשה אותם, כי אין ההוצאה בהם כל כך, ודי' יודע כמה דאגתי על ענין זה, ולא עלה בידי לקוצר ההשגה, אבל בטחתי בחד אלקים שיגמור בידי לעשות כוונתי".

• כידוע היה רבינו ממשכן את כל כלי הכסף שהיו ברשותו, תמורת סכומים גדולים אותם מסר לצדקה, על מנת להחיות נפשות עניים, אלמנות ויתומים. בין הדברים היתה גם מנורת הכסף אותה משכן רבינו מדי שנה בשנה ככלות ימי החנוכה, עד לשנה הבאה, ובכל שנה ושנה עם התקרב ימי החנוכה, היה פודה את המנורה עבור שמונת ימי חנוכה. מכח הנהגה קדושה זו של רבינו אשר הרבה למשכן את המנורה לצורכי צדקה וחסד, הרבו לקנות לו מנורות חדשות כמעט בכל שנה (בספר י"ג אורות. חלק א. עמוד נ"א. מובא שיקנו לו בכל שנה מנורה חדשה; אבל כפי הנראה שאין הכוונה בכל שנה ממש), ולכן נשארו לאחר מכן כמה וכמה מנורות אשר רבינו השתמש בהם, ונפלו בירושה ליצאי חלציו ובניו אחריו.

• המפורסמת שבהן היא המנורה אשר נפלה בירושתו של רביה"ק מגארליץ זי"ע, וממנו לבנו רביה"ק רבי אלישע זי"ע, וממנו לבנו כ"ק מרן רבינו זצ"ל. שמונת הבזיכים עומדים בשורה, אחת סמוכה לחברתה, ומאחוריהם דופן של כסף מעוט בכל מיני עיטורים ופרחים, הבזיכים עצמם צרים וארוכים, באופן שכל בויך משוך כלפי המדליק, כעין צורת כף, במנורה זו גם נקבעו דמות של שני אריות מימין ומשמאל, ונשר עם כפיים פרושות מלמעלה.

• גם בידי נכדו הרה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע היתה מנורה של רבינו, וסיפר כ"ק אדמו"ר מבאבוב שליט"א (קונטי' שבח חנוכה. עמוד י"ב) גופא דעובדא היכי הוה, באחת השנים בפרוס ימי החנוכה, כאשר היו צריכים לפדות את המנורה של רבינו שהיתה ממושכנת בידי העשירים, החליטה הרבנית בילוש ע"ה, אשת הרה"ק רבי מאיר נתן זצ"ל, שהיא תלך ותפדה את המנורה של חמיה הק', כדי לבקש תמורת זאת ברכה על אריכות ימים עבור בנה מחמד נפשה הרה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע, שהיה אז עדיין ילד קטן, אבל סבל הרבה מחלישות הגוף ל"ע, ואכן עלתה בידה לפדות את המנורה, אבל גיסה הרה"ק רבי אהרן זי"ע נתן לה עצה שתכניס את המנורה לחמיה רק לעת ערב, סמוך לזמן ההדלקה, כי אם לא, בטח יחזור וימשכן את המנורה בעד כסף לצדקות אחרות.

בינתיים הגיעה לצאנו אשה גבירה מאונגארין, שהיתה צריכה לישועה, וכשהזכירה את עצמה לפני הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע, יעץ לה לנסוע לצאנו, ולקנות מנורה יפה וחדשה עבור רבינו, כי כך תוכל לפעול כל הצטרותה, הגבירה הנ"ל הביאה את המנורה עוד לפני שהספיקה הרבנית בילוש ע"ה להחזיר את המנורה הישנה, וממילא נשארה המנורה אצל, ונפלה אחר כך בירושה לבנה הרה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע.

• ואילו לשנה אחרת, כאשר הזכירו לפניו שצריך לפדות את המנורה, דחה אותם רבינו ואמר שעדיין יש די זמן והותר בשביל לפדותו, כך נשנה הדבר כמה וכמה פעמים, עד שכבר הגיע ערב חנוכה, והמשמשים נכנסו בקודש פנימה להזכיר לפניו כי כבר הגיע העת לחננה ולפדותה, אבל רבינו שוב דחה אותם, ואמר להם שעדיין יש מספר שעות כדי לפדותו. אדהכי והכי, כבר פנה יום, רבינו כבר התפלל ערבית, ואילו המנורה עדיין לא נפדתה.

לפתע כאשר כבר התאחרה השעה, נעצרה עגלה על יד ביתו של רבינו, וממנה ירדה הגבירה המפורסמת מרת תמר'ל ע"ה מווארשא, ובידה מנורת כסף חדשה ומפוארת, היא התנצלה שהיא כבר שוהה בדרך מספר שעות, ואיחרה לבוא מפני השלג הכבד והקור הגדול, ועתה שאלתה בפיה האם כבר הדליק רבינו את נרות חנוכה, כי ברצונה לתת מנורה חדשה במתנה. מיד באו וסיפרו לרבינו את כל נוכחתו, ושמוח רבינו שמחה גדולה, מיד התחיל להכין את

עצמו וניגש להדליק את הנרות, אזי נוכחו המקורבים לראות כי רבינו ידע וחזה הכל ברוח קדשו, והמתין עד שיביאו אליו את המנורה החדשה (גדולת יהושע. חלק ב. עמוד יט).

• מעשה כגון דא סיפר גם הרה"ק מוה"ר שלו' אליעזר מראצפערט זצ"ל הי"ד, כפי שמובא בשמו בספר "זכרנו לחיים" (אות לב): "גם זאת דבר ידוע הוא כי תמיד נתן במשכון את כלי כסף וזהב שהיה לו, כי תמיד היו לו הצטרות הרבה על עניני צדקה ליתן סכומים גדולים להרבה אנשים, וכן שמענו מפי בנו הרה"ק מהרש"א שליט"א, כי פעם אחת שהיה רק ב' ימים לפני חנוכה, ומנורה של כסף שלו היה במשכונתא, ובניו שאלוהו מתי יתן מעות לפרוט המנורה, ולא השיבם מאומה, עדי כי בא ערב חנוכה לפנות ערב, ועשו הבנים מה שהיו ביכולתם ופרטו את המנורה, והכינו אותה כיאות, וכבר הגיע זייגער 9 בלילה, והה"ק עדיין לא הזכיר שום דבר אודות המנורה.

ובפתאום בא איש ואשה (מעיר דיקלא או מגארליץ), והביאו למתנה מנורה חדשה והדס פישקע גדולה ונאה, ותיקנו לכלי קודש ויד על הס"ת (אשר גם עתה הוא בבית בנו הקדוש מהר"ש שליט"א), ובאו במרוצה גדולה לבית הרה"ק, והתנצלו את עצמם על איחור בואם, והה"ק קבלו מאתם, ותיכף ומיד צוה להכין השמן והנירות והדליק בתוכו, ואז ראו עין בעין כי היה עומד מרחוק ומצפה למנחה חדשה מנחת מנורה הלז, ובלי ספק היה להם על ידי זה ישועה גדולה בעניניהם, על ידי הבטחתו של מרן הרה"ק, כן נזכה לכל טוב אמנ".

• לעומת זאת בשנה אחרת, באמת לא פדה רבינו כלל את המנורה שמשכן, רק הדליק נרות חנוכה במנורה פשוטה של מתכת, כפי שסיפר הגה"צ מוה"ר יצחק שלמה אונגאר זצ"ל, כי שנה אחת נסע להסתופף לכבוד שבת חנוכה בצל הרה"ק מוה"ר שלום אליעזר מראצפערט זצ"ל הי"ד, והנה במוצאי שב"ק כאשר נכנס הרה"ק מראצפערט להדליק את נרות חנוכה, ראה שהוא מניח את הפתילות במנורה פשוטה של מתכות [-בלעכענע מנורה], הוא הרהיב עוז ושאל את רבי שלום אליעזר'ל, מהו היחוס של מנורה ישנה זו שמדליק בה. נענה רבי שלום אליעזר'ל וסיפר לו גופא דעובדא, כי ידוע שאביו רבינו הק' הי' רגיל למשכן את המנורה שלו לצורך מצות צדקה, שנה אחת אחר שכבר עלה בקושי לפדות את המנורה, אזי בבווקו של ערב חנוכה לקח רבינו שוב את המנורה, ומישכנו פעם שלישית עבור צרכי צדקה, בנו רביה"ק מגארליץ זצ"ל נצטער על כך שלא יוכל אביו לקיים מצות הדלקת נרות חנוכה בהידור במנורה של כסף, ובא לפני אביו בקובלנא, איך יתכן כי למצות גדולה של הדלקת נרות חנוכה, אבא ממשכן את המנורה?

ענה לו רבינו כדרכו בקודש בהתלהבות דקדושה, ואמר לו: "וכי אתה תלמדני מהו מצות נרות חנוכה? תדע שמיום שמחת תורה אני מכין את עצמי בכל רמ"ח אברי ושס"ה גידי להדלקת נרות חנוכה, ומה בכך שלא אדליק במנורה של כסף? וכי מנורה של בני שלום אליעזר איננה כשרה להדליק בה [-רבי שלום אליעזר'ל זצ"ל הי' אז עולל רך בשנים, והיה לו מנורה פשוטה של מתכת]? אני אומר שהמנורה של שלום אליעזר'ל כשרה!".

והפטיר הרה"ק מראצפערט זצ"ל: "מאחר שאמר כ"ק אאמור" זצ"ל על מנורה זו שהיא כשרה, לכן אני מקפיד מדי שנה בשנה להדליק לילה אחת במנורה פשוטה זו דייקא".

ז. זאת מלפנים בישראל נתפשט ברוב חצרות הצדיקים שלא להשתמש במנורה של קנים, בפשטות טעם הדבר היה, על פי מה שנפסק בשו"ע (יו"ד סימן קמ"א. סעיף ח): "אסור לאדם שיעשה בית תבנית היכל וכו', ומנורה בתבנית המנורה, אבל עושה הוא מנורה של חמשה קנים או של ששה או שמונה, או שאינה של מתכת אפילו היא בת שבעה קנים. וכתב הש"ך (ס"ק לה) שמאחר ובבית המקדש לא היה מעכב להדליק רק במנורת זהב, וגם שאר מתכות היו כשרים, לכן אסור לעשות מנורה מכל מיני מתכות, אבל אם היא של עץ אין בזה איסור, כי הוא פסול בבית המקדש.

והנה נחלקו בזה האחרונים האם האיסור הוא דווקא כשעושה ממש כפי תבנית מנורת בית המקדש, או אפילו אם הוא משנה בתבניתה וצורתה, כי דעת החכם צבי (ש"ר. סימן ס) שכל שינוי שהוא עושה מתבנית המנורה של בית המקדש מותר, ולכן גם אם עושה מנורה של שבעה קנים ושמונה נרות, הרי זה מותר, אולם הבכור שור (בחדושי לר"ה. דף כ"ד) חולק עליו, והחמיר אפילו בכגון דא, והביאו הפתחי תשובה (יו"ד שם. ס"ק י"ד) להלכה, ומאחר שמצאנו לפוסקים רבים שהחמירו בזה, לכן אע"פ שבמנורה של שמונה קנים לית מאן דפליג שהוא מותר, מכל מקום החמירו בזה, כדי להרחיק מן העבירה ומן הדומה לו, וכדי שלא לבוא לידי חשש איסור.

שפתי חיים

תגובות ותשובות, הערות והארות

רגש של שמחה עובר בכל אחד אשר שם 'צאנו' קדוש אצלו, בהגלות אור יקרות הנפלא 'מעין החיים', במשנתו הטהורה של רביה"ק רשכבה"ג מצאנו זי"ע, ובניו הק' וצאצאיו פע"ח, כי עד עתה היו הדברים מפוזרים בהרבה מקומות, וכל מי שרצה להגות במשנתו הטהורה של רבינו הק', היה צריך לחפש ולחקור בכל מיני מקומות כדי לבוא לדבר הנרצה, וב"ה אכשר דרא וזיכנו הבורא ב"ה שיאספו ויקבצו את דברי תורתו הליכותיו ופסקיו של רביה"ק זי"ע.

ובכן אבוא בזה בכמה הערות והארות, על ראשון ראשון, ועל אחרון אחרון:

א במדור 'ילקוט דברי חיים', מובא מה שאמר רביה"ק מצאנו זי"ע שאין מצוה לקבור אדם רשע, יש להסמך לזה מה שמובא בספר 'בנין דוד' (פרשת נח) וז"ל: ונודע כי פעם אחת אמר כ"ק מוח"ז רבינו הדברי חיים ז"ל, שאין מצוה לקבור ולאבד את הרשעים, והראיה כי אמרו חז"ל כשיצאו בני ישראל ממצרים היה בלא מצוות רק פסח ומילה, הלוא בשלשת ימי אפילה קברו את הרשעים, ומוכח שאין זה מצוה. והשיב לו בנו כ"ק ד"ו הגה"ק מגארליץ ז"ל, דשם היה רשעים מתים אין מצוה לקבורם, אבל רשעים חיים מצוה לקבורם, שלא ישחיתו לכלל ישראל, ודפח"ח.

ב במדור 'באר החיים' הובא בשם רביה"ק משינאווא זי"ע, שאמר לפרש מה דכתיב 'יעקב איש תם', אשר לכאורה קשה ממה שמצאנו שרימה את עשו ואת לבן, ותירץ שהוא היה שליט על התמימות שלו, שבמקום הנצרך היה תמים, ובמקומות אחרים היה חריף לרמות, אציין על זה מה ששמעתי הרבה פעמים מאאמו"ר הגה"ק שליט"א, שזקני הגה"ק מהר"ש מביקאוסקא זצ"ל היה מוסיף על זה (אולי בשם אביו הגה"ק מוה"ר ר' חיים מביקאוסקא זצ"ל), שכיוצא בזה יש להקשות על אברהם אבינו ע"ה, שכידוע מדתו מדת החסד, ועם כל זה מצאנו שגירש את ישמעאל בנו שהוא לכאורה מידת הגבורה, ועוד כמה דברים כיוצא בזה, ולא זו בלבד, אלא שמה שגירש את ישמעאל מפורש בפסוק להדיא ובהרחבה, ואילו מידת חסדו רק נרמז בדברי הכתוב ויטע אשל, שהוא ר"ת אי"לה ש"תיה לוי"ה, וכיוצא בזה יש להקשות עוד על יצחק אבינו ע"ה, שמדתו כידוע מדת גבורה, ולעומת זאת מצאנו שאהב את עשו ועוד כמה דברים, אלא התיורץ על זה הוא כדברי רביה"ק משינאווא זי"ע, שהם כולם היו בעלים ושולטים על המידות שלהם, ובכל מקום מקום התנהגו לפי הענין הנדרש באותה שעה ובאותו זמן.

ג במדור 'קרויים חיים', הבאתם אודות זוגתו של הגה"צ בעל 'בית היוצר' זצ"ל, שהיה לה סוכה בפני עצמה, הלא זהו שלא כדעת רביה"ק מצאנו, שאין לנשים לקיים מצות עשה שהזמן גרמא. עוד בסוף המדור הנ"ל נכתב שהוא נסתלק בשנת תרל"ג, אבל כפי הנראה הוא טעות, כי הלא כתבתם שהוא נסע לציון קדשו של רביה"ק לאחר הסתלקותו בשנת

תרל"ו, אלא כפי שכתבתם בתחילת המאמר שנת הסתלקותו היתה בשנת 'תרנ"ג'.

ד במדור 'תורת חיים', מה שהקשיתם ממה שמצאנו שמותר להמעיט מתיבה גדולה לתיבה קטנה, ובמה דבר זה שונה מלהמעיט חלל בית הכנסת, האמת היא שאין זה דומה לזה כלל וכלל, כי בתיבה ודומי, הנידון הוא על גוף החפץ עצמו, ובוה כשהוא מקטין את גודלו אינו מחסיר ממנו כלום, רק שחלק ממנו הוא עושה תיבה קטנה, ואילו החלק הנשאר נגזר או משתמר שלא לבוא לידי ביון, אבל הוא אינו נעלם, משא"כ במה שדן רביה"ק על חלל בית הכנסת, הנידון הוא על חלל בית הכנסת, שאז אם נחסרים ממנו, אין לו השלמה במקום אחר, והוא נעלם ונחסר לגמרי מן העולם, ודבר זה הוא באמת ביוני מצוה, ודו"ק.

ה במדור 'דרכי חיים', הנה העובדא דהוה עם ה'כתב סופר' וה'צמח צדיק' מוויזניץ, שמעתי זאת פעמים רבות מפ"ק אא"ז אדמו"ר מוויזניץ שליט"א, והוא בודאי אמת, אולם גם את העובדא השניה ראיתו כמה פעמים, והוא נמצא גם בספר 'יהי אור' (להרה"ח ר' יאיר שווארצמאן ז"ל, במערכת הרה"ק מרוזין), ושם נכתב שאותו 'גאון אחד' שתמה על נסיעתו של רביה"ק לרוזין, היה הגאון בעל 'ישועות יעקב' זצ"ל אבד"ק לעמבערג.

הכר"ח בברכת הנהנין
שמואל שמעלקא פינטער / בני ברק
נכד לרבוה"ק מצאנו ומגארליץ זי"ע; ונכד לצדיקי בית ביקאוסקא זי"ע, שהיו מהתלמידים הגדולים אצל רבוה"ק מצאנו ומשינאווא זי"ע; ונכד להגה"צ בעל 'פתחא זוטא' זצ"ל, שהיה מתלמידי רבוה"ק מצאנו ומגארליץ זי"ע.

אודות מה שכתבתם במדור 'דרכי חיים', אציין כי את העובדא עם הרה"ק בעל 'צמח צדיק' מוויזניץ זי"ע, מובא גם בספר 'כל הכתוב לחיים', ולגוף השאלה, מסתברא מילתא שהיו אלו שני מקרים נפרדים, אשר בשניהם חזר מן רביה"ק זי"ע על דברי קדשו.

בברכה שלימה
משה יהודה נחמיה הלברשטאם
[אבד"ק 'שערי ירושלים' ת"ן]

לכבוד מערכת גליון 'מעין החיים', שלמוכחן יסג"י **אחרי** ברכת השבח וההודאה, אבקש להגיב על מה ששאלתם אודות שני המעשיות, בהם אמר הרה"ק מצאנו זי"ע את יסודו כי בהימ"ק נבנה על מקום של מסירות נפש, ולא על מקום נתינת התורה, וביקשתם לדעת האם שניהם צדקו יחדיו, או שבא רק אחד מהן היה, ומשכך מהו הגירסא הנכונה, ובכן, אציין בזה כי הדבר

תלוי מיהו אותו 'גאון אחד' המצויין בספר 'עשר אורות', והנה בספר 'נר ישראל' (חלק ד. עמוד קמג) מובא סיפור זה בשם הספר 'עשר אורות' שזה היה עם הרה"ק מרוזין זי"ע, ושם מוסיף ומפרש שאותו גאון היה הגה"ק רבי שמעון סופר זצ"ל אבד"ק קראקא, וכן נפוץ בהרבה מקורות.

אבל כבר העירו על כך בספר 'מפי ספרים וסופרים' (הגש"פ, עמוד שפג, בהערה) שדבר זה אינו יכול להיות ואינו מחוור כלל, שהרי הרה"ק מרוזין נסתלק כבר בשנת תרי"א, ואילו הקשר בין הגר"ש סופר עם הרה"ק מצאנו נוצר רק משנת תרי"ח ואילך, כפי הנראה מדברי הגאון רבי יוסף נפתלי שטרן זצ"ל, בהקדמת 'באר מרים' שכתב לספר 'מכתב סופר' (דרשות, עמוד לו), ואם כן גירסא זו בודאי אינו נכון, רק כפי המסופר בספר 'חמדה גנוזה' שזה היה עם ה'צמח צדיק' מוויזניץ זצ"ל.

עוד ציינו שם העורכים, שהגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל, סיפר בשם זקינו הגה"צ מנאסויד זצ"ל (הובא בספר הללו עבדי ה', עמוד תו), שאין מסתבר כלל שמעשה זה היה עם הרה"ק ה'צמח צדיק' מוויזניץ, ואם היה עובדא כזו, הרי שזה היה עם הרה"ק מרוזין זי"ע, אולם כתבו לדחות דבריו, כי לפי חשבון השנים לא היה הרה"ק מרוזין בעיר באדען עם הרה"ק מצאנו, ועוד, שהגר"ש סופר לא היה מתפלל כלל על הרה"ק מצאנו אם היה מפסיק עבור הרה"ק מרוזין שהיה מבוגר הרבה מאחיו הכתב סופר, אלא על כרחך עיקר הסיפור כפי שמקובל ומפורסם שאמר כן על ה'צמח צדיק'.

בברכת יפוצו מעיינותיכם חוצה
אבא חייא צאננער / לייקוואד יצ"ו

כבוד עורכי הגליון הנפלא 'מעין החיים' אשר מלא וגדוש במרגניתא שפירתא - מבאר מים חיים של רב האי מדברנא דאומתא - רבן של כל בני הגולה וריש גלותא - רביה"ק מצאנו וצאצאיו הקדושים זי"ע להו יקר רבונא - לעילא ולעילא מכל ברכתא ותושבחתא.

שמחתי בעומר"ם לי כעמיר גורנה פרקי תולדותיו של כק"ז הגה"ק בעל 'בית היוצר' מחוסט זי"ע, והתקשרותו האיתנה אל רביה"ק מצאנו זי"ע בחיי ובתנן חיי, אציין בזה עוד עובדא נפלאה ומעשה נורא, המבטא את עוצם דביקותו האיתנה ואמונתו היוקדת רבו הקדוש, כפי שנדפסה בהקדמת ספרו 'יוצר אור', וכפי המסופר שם 'המעשה ידוע ומפורסם', ולחיבת הקדוש אעתיקו ככתבו וכלשונו:

בפרט היה מקושר בחד קטירא למן הקדוש בעל דברי חיים זי"ע, וסיפר הגה"צ אב"ד דק"ק נאדיפאלא שליט"א, שפעם אחת במסיבת סעודת מצוה, סעודת סיום מסכת, אשר ישב בראש מן זקני הקדוש זי"ע, התנצל אדם אחד לפני ק"ז זצ"ל, איך שמרן הקדוש בעל דברי חיים זי"ע הבטיח לו שיהיה לו זש"ק,

והד"ח כבר הוא בעלמא דקשוט ולא נתקיימה הבטחתו, וק"ז זצ"ל בשמעו זאת לבש קנאה לכבוד רבו הקדוש, ולקח בידו הגמרא שהיתה מונחת לפניו, ונשבע בנקיטת חפץ בזה"ל: אם האמת הוא שהרבי הקדוש בעל דברי חיים הבטיח לו זש"ק, אזי נשבע אני בקדושת הגמרא, שעוד בשנה זו יפקדוהו ד' בזרע של קיימא, וכן נתקיים. עכ"ל.

עוד מסופר, שפעם אחת שמע שהרה"ק מוהרש"א מראצפערט זצ"ל ה"ד עתיד לעבור בנסיעתו דרך עירת מגוריו, אזי מיד לבש ה'בית היוצר' מלבושי שבת, את השטר"ימל ואת בעקישטע, ויצא לקבל את פני קדשו, למרות שרבי שלו אליעזר זצ"ל היה אז אברך צעיר פחות משלושים שנה, והנה כאשר נפגש אתו פנים בפנים, התחילו עיניו הטהורות של ה'בית היוצר' לזלוג דמעות רותחות, כשהוא ממלל בהתרגשות: "דעם רבי'נס א קינד, דעם רבי'נס א קינד".

בהוקרה ובברכה
ב. פעלבערבוים / ברוקלין ניו יורק

לכבוד מערכת מעיין החיים!

לגבי מה שכתבתם אודות הנוסחאות במעשה ש"כ"ק הדברי חיים זי"ע נפגש עם הרה"ק מרוז'ין, או כמו שכתבו ב'חמדה גנוזה' עם

והנמצאים ומחיה אותם וגם הוא בכלל, שנעשה בריה חדשה בהחזרת פקדונו וכו'...

והאבן הזאת וגו' יהיה בית אלקים, זה מורה על בחינת תפלה, כי תפלה הוא לשון דביקות, על דרך נפתולי אלקים נפתלת וכפירז"ל וכו'... וזהו והבאן הזאת שמורה על בחינת אותיות כמ"ש בספרי יראה, וגם מרמוז על בחינת לב האבן, בחינת חלל השמאלי שצריך האדם על ידי אותיות התפילה, אשר שמת' מצבה - מצב ה', שמורה על בחינת ה' מוצאות הפה שע"י יוצאים האותיות, לעורר הנקודה שבלב להגבירה על לב האבן, אשר גם הוא יהיה בבחינת בית אלקים וכו'...

וזהו שמורה לנו בחינת מעשה אבות סימן לבנים, כאשר יתנהג האדם ככה משכבו עד קומו, להיות בבחינת ושבת בשלום וגו', בחינת זכרתיך על יצועי, ואחר כך באשמורת להיות בבחינת והיה הוי' לי לאלקים, ואחר כך בתפלה והאבן הזאת וגו', אזי יזכה האדם להיות שלם בשתי האותות, שזהו בחינת עשר אעשרנו לך, שהן השני יוד"ן היוצאים מיחוד השמות הק' כמבואר.

(פלא יועץ)

ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה אליה (כט. בא.)

פירש"י מלאו ימי שהרי אני בן פ"ד שנה, ואימתי אעמיד י"ב שבטים, וזהו שנאמר ואבואה אליה, והלא קל שבקלים אינו אומר כן, אלא להוליד תולדות אמר כה. וקשה, לענין תולדות מתור לומר כן, אך אמר כ"ק ש"ב אדמו"ר הרה"ק ר' אהרן אבד"ק צאנז ז"ל, שביכלתו של אדם לעשות הכל רק שלא יהיה כבהמה, דהיינו שיעשה הכל לעשות רצון השי"ת ולא למלא תאוותו כבהמה, על כן יעקב אבינו שהיה ברצונו להיות לו י"ב שבטי קה, להרבות עם ישראל, ולא למלאות תאוותו על ידי זה היה מיטתו שלימה, דפח"ח.

(מהרש"ם הכהן)

עתה הסכלת עשו (לא. כח.)

ד' במסורה, הסכלת עשו, למען עשה כיום הזה להחיות עם רב, עשה סטים שנאתי, עשה צדקה ומשפט, וי"ל דהנה נפש כי תחטא ורוצה ליפדות מיד שאול, הסגולה לזה הוא מעשה הצדקה, כמאמר הכתוב וחטאיך בצדקה פרוק (דניאל ד), אבל העצה היעוצה שלא לבא לידי חטא, היא להיות ממזכי הרבים, כמ"ש רז"ל (אבות פ"ה) כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ובוזה נבוא לביאור המסורה, עתה הסכלה עשה, שכבר בא החטא על ידך, העצה היא עשה צדקה, וחטאיך בצדקה פרוק, אבל אם תזכה למען עשה כיום הזה להחיות עם רב ולהיות מזכה את הרבים, אז עשה סטים שנאתי שאין חטא בא על ידו.

הרה"ק מויוז'ניץ בעל צמח צדיק, רציתי להוסיף מה ששמעתי אודות הנושא:

בספר 'שמועות טובות' כתב: בחזרתו של הרה"ק מצאנו זי"ע מביקורו אצל הרה"ק מרוז'ין עבר דרך העיר קראקא וערך ביקור אצל הגאב"ד דשם ה"ה הגון המפו' ר' שמעון סופר בעל ה'מכתב סופר' וכן מן ה'חתם סופר' וכששמע שזה עתה חזר מסא"ג התפלא מאוד ושאלו מה לו לגאון מפו' כמוהו לנסוע לסא"ג וענה לו וכו', וסיים: יאמין לי הרב מקראקא כי אצל מן הס"ק מרוז'ין זי"ע ראיתי כי בכל רגע ורגע הוא פושט את צווארו במסירות נפש למען כבוד שמו יתברך ע"כ.

אך רבו המבוכות על נוסח זה, וכמו שכתבו בהערות במבוא לספה"ק עירין קדישין (הוצאת שפ"ץ-קאפיטשניץ), וכמו שהביאו בירחון בית רוז'ין (גליון מב) בשם מכון בית מלכות, שלא יתכן שנפגשו בקראקא, מכמה וכמה סיבות: א. כי ר' שמעון סופר נתמנה לאב"ד שם רק בשנת תר"כ, שנים מספר לאחר פטירת הרה"ק מרוז'ין שנפטר בשנת תר"א. ב. כי כל הקשר בין הרה"ק מצאנו עם רש"ס התחיל רק משנת תר"ח והלאה. ג. כי הנוסע מסא"ג לצאנז אינו צריך כלל לעבור בעיר קראקא, שרחוקה מצאנז בכיוון ההפוך יותר מן המרחק מצאנז לסא"ג, ולא יתכן שהי' בדרכו לצאנז. ומוכרח לומר שנפגשו בשנים המאוחרות יותר, כשכבר כיהן הרש"ס כאב"ד העיר קראקא, ואז שאל את הרה"ק מצאנז על מה שהיה לפני כמה שנים.

וכמו"כ בספר אהלי יעקב (להרה"ק מהוסיאטין עמ' כ"א. קצ"ה) מובא מעשה זה בסתם ולא כתב מתי היה וז"ל: רש"ס בהפגשו עם הרב מצאנז שאל אותו וכו' ע"כ.

ובספר זודאים של משה (להרה"ק ר' דוד משה מגוואדז'ין, עמ' נ"ג) מביא, שהפגישה הייתה עם הגה"ק ר' יוסף שאול נתנון אב"ד לבוב ובעמח"ס שו"ת שואל ומשיב, וז"ל: כשחזר הגה"ק בעמח"ס ד"ח מצאנז זצ"ל מנסיעה לאא"ז הרה"ק מרוז'ין זצ"ל ביקר אצל הגאון ר' יוסף שאול זצ"ל אב"ד לבוב בעמח"ס שו"ת שואל ומשיב ושאלו וכו'.

ואילו בספר עשר אורות שכבר הבאתם כתב שאלו גאון אחד וכו'.

בכל אופן יש הרבה מאוד מקורות שהסיפור היה עם הרה"ק מרוז'ין זי"ע, לנוסח שהסיפור הי' עם בעל הצמח צדיק מויוז'ניץ (שהי' חתנו של הרה"ק מרוז'ין ואולי נשתבשו הדברים) יש כמה מקורות שהם מה שהבאתם הספר 'חמדה גנוזה' כמו"כ מהגה"צ רא"ד פרידמן בספרו מפי ספרים וסופרים, ועוד מהספר 'אבן שתיה' שגם כתב זאת אודות הרה"ק מויוז'ניץ זי"ע.

בכל אופן ודאי שעם הרה"ק מרוז'ין היה מעשה זה, ואולי היה גם עם ה'צמח צדיק', ויל"ע.

בברכה
ד. ב.

באר החיים

המשך מעמוד ב'

באופן אחר נראה לפרש המסורה, עפ"י דברי זקני הק' מן בעל דברי חיים מצאנז זי"ע, שפ"א שאלו מפיו מדוע הוא מבזבז כל ממונו לצדקה,

הלא אמרו חז"ל המבזבז אל יבזבו יותר מחומש, והשיב כי שיעור זה לא ניתן אלא למי שבא לקיים מצות צדקה, ע"ז נתנו חז"ל שיעור לקיום מצוה זו חומש נכסיו, לא כן האדם אשר חטא ורוצה לפדות את נפשו, הכי יש בזה שיעור בתמיהה, הלא כל אשר לאיש יתן בעד נפשו, וזה יש לרמז בהמסורה, עשה סטים שנאתי, היינו מי שלא חטא ובא לקיים מצות בורא במעשה הצדקה, אזי עשה צדקה ומשפט, יעשה כמשפט שיעור שאמרו חז"ל היינו חומש, אבל אם הסכלת עשה ובאת לפדות את נפשך במעשה הצדקה, אז אין שיעור לדבה, וזה למען עשה כיום הזה, להחיות עם רב.

(קדושת ציון)

יש לקל ידי לעשות עמכם רע ואלקי אביכם אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם יעקב וגו' ועתה הלך הלכת וגו' למה גנבת את אלהי (לא. כט-ל).

וצריך להבין מה זה שהתפאר יש לקל ידי וגו', הלא תכף אח"ז אמר ואלקי אביכם אמר אלי השמר לך וגו', נמצא שיוודה בעצמו שלא יוכל לעשות לו רע ח"ו, וי"ל ביאור הכתוב כך הוא, שאמר לבן ליעקב יש לקל ידי לעשות עמכם רע, כלומר מזה תדע שיש בכחי לעשות עמכם רע, ואלקי אביכם אמר אלי השמר לך וגו', מדהצריך להזהירני שלא לעשות עמכם רע, יש ראייה שהיה בכחי להרע לכם, ועתה הלך הלכת וגו' למה גנבת את אלהי, היה לך להשמר את עצמך ממני ולא לסמוך על נס.

(דברי יחזקאל)

ויאמר יעקב אל נא אם מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלקים ותרצני (ג. י.)

הקשה זקני הגה"ק רבי יצחק ישעיה מטשחוב זצ"ל ה"ה, דלכאורה תמוה מה הדמיון פניו של עשו הרשע לפני אלקים, אך יש לבאר דאיתא בגמ' מגילה, דאמר ר' יוחנן אסור לארם להסתכל בצלם דמות אדם רשע, שנאמר (מלכים ב. ג) ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות, משום דאסתכל בעשו הרשע, והא גרמא ליה, וכמו כן אסור להסתכל בפני הכהנים (חיגה ט"ז) מפני ששכינה שם, וזהו שאמר יעקב אל עשו אחיו, כי על כן ראיתי פניך, ואסור להסתכל בפני רשע, כראות פני אלקים ותרצני, כמו שאסור להסתכל בפני אלקים, ועל ידי שראיתי אותך נתרצית.

(תהלת חיים, מפי כ"ק אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א)

תורת חיים

עיונים וביאורים במשנתו של כ"ק מרן רביה"ק מצאנז זי"ע

בשו"ת 'דברי חיים' (ח"א, א"ח סימן ד) דן רבינו האם מותר להמעיט מחלל בית הכנסת, על ידי עיבוי הכתלים, וזאת על מנת שיוכלו להשלים את בניית הכיפה על גבי גג בית הכנסת. ובתחילת דבריו הביא רבינו דעת הראשונים (הר"ן והריטב"א במגילה כ"ה ע"ב, ד"ה לפי מה) שכל קדושת בית הכנסת היא רק מדרבנן, אבל מדאורייתא אין שום קדושה, ולכן כתב רבינו שלשיטה זו: "מאחר שהוא רק דרבנן, בודאי בכהאי גוונא שאינה מבטלה מקדושתה, מה שנתבטל מלהיות מקום הזה חלל בית הכנסת רק כותל זה שרי, דלא מתחללה מקדושתה בזה".

לאחר מכן הוסיף רבינו וכתב וז"ל: ואפילו לדעת המבי"ט ז"ל בספרו קרית ספר, שכתב דקדושת בית הכנסת הוא מן התורה, מהפסוק (ויקרא כו, לא) והשמותי את מקדשכם, שהוא לרבות בית הכנסת, מכל מקום פשוט הדבר שמוותר למעט חללה לצורך תיקון בית הכנסת, דהא אפילו בבית המקדש הווי רשאין לעשות כן, לולי הכתוב (דה"י א, כח, יט) הכל בכתב מיד ד' עלי הכיל, שאין רשאין להוסיף על בנין שלמה שבנהו ברוח הקודש, דכן מבואר ברש"י יומא (נא ע"ב, ד"ה אמה) וז"ל, אבל במקדש שני שהיה גבוה מאה אמה לא עשאהו, לפי שלא היה עוביה אלא אמה, ואינה יכולה לעמוד בגובה מאה אמה, ולהוסיף על עוביה אי אפשר, דכתיב הכל בכתב

מיד ד' עלי השכיל, עכ"ל, הרי דאפילו בקודש הקדשים מותר להוסיף, כל שכן בבית הכנסת לצורך דמותה, עכ"ל"ק.

הקשה בשו"ת 'ערוגת הבושם' (א"ח, סימן כו) וז"ל: ולא זכיתי לירד לסוף דעת קדשו בזה, התם קאי רש"י על אמה טרקסין שהיה בבית ראשון, ומאי טעמא לא עשאהו גם בבית שני, ולא הוצרכו לב' פרוכת המבדילות בין הקודש לקודש הקדשים, ועל זה פירש"י דלא אפשר משום שהיה גבוה מאה אמה, ולהוסיף על עוביה נמי אי אפשר משום דאמר קרא הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל, ואם כן קאי מיד על תחילת הבנין דהוה ליה להוסיף על עוביה, ולא שייך טעמא דממעט את חלל ואויר ההיכל על ידי עובי הבנין, משום הכי הוצרך לומר דזה אי אפשר מחמת קרא הנ"ל, משא"כ היכא דכבר נבנה ונתקדש החלל בקדושה שפיר יש לומר דאף במיעוט האויר יש קפידא, וצ"ע. ותוכן קושייתו היא שאולי רק בתחילת הבנין מותר להמעיט את חללו, כי עדיין לא נתקדש החלל, משא"כ היכא שכבר נבנה ונתקדש, אולי אז שוב אסור להמעיט את חללו ואוירו.

והנה גם ה'ערוגת הבושם' בעצמו מסיק שם: "מכל מקום כבר הורה זקן הגאון"ק המחבר דברי חיים, וכדאי לסמוך עליו אפילו שלא בשעת הדחק", אולם למרות שמצד ההלכה בודאי נקיטנא בידינו כמבואר, עדיין מצוה ליישב מה שהקשה ונשאר שם בצ"ע.

דרכי חיים

בירורי וליקוטי הליכות • עובדות • דברי הימים

בספר חמדה גנוזה (עמוד קצז) מסופר:

כשפרצה בצאנז החולאת הידועה ר"ל, היתה ההתחלה אצל הרבנית [מרת רעכיל דבורה ע"ה] אשת כ"ק אא"ז, בת רבי צבי ז"ל, וזה היה ערב ר"ה, שחל להיות ביום א', ותיכף אחר ראש השנה נסעו החסידים לביתם כמובן. אחר כך נסע כ"ק אא"ז בעצמו מצאנז ובא לזמיגרדא על יום כפור, ואחר כך נסע לבארדיוב על סוכות, ובאותו האכסניא שהתארח שמה התחיל גם כן החולאת ר"ל, והוכרח לצאת משם. ואנשי בארדיוב הלכו בדאבון לב ר"ל, אבל על כ"ק אא"ז לא היה ניכר כלל והיה שמחה שורה על פניו, והבין שקשה להם מדוע אינו כלל בעצבון.

ואמר להם: אומר לכם, שאותו תינוק שאביו נותן לו פאטש (סטיירת לח) והוא יאמר שאינו מרגיש כלל, אזי הוא בועט באביו כמובן, ורק צריך לומר, האמת שיש לי יסורים מהפאטש ומה מאוד הצדק עמך בזה, ואני מקבל עלי שלא אחטא עה, כמו כן צריך להיות אצל יסורים ל"ג, שצריכים להגיד כן להש"י. אך עכ"ז הענין הוא כן, שידוע (ברכות נד) שחייב האדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, כי באמת הרעה עצמו הוא אך טוב וחסד, אבל האדם אינו מבין חסד שיש בהרעה, לזאת נאמר בפסוק (דברים לב, כט) לו חכמו ישכילו זאת, שאם היו חכמים היו משכילים זאת תיכף שהוא רק בחינת חסד, אבל עכ"פ יבינו לאחריתם, הגם שאינם משכילים להבין תיכף בשעת מעשה שהיסורים הם בחינת חסד, אבל יבינו את זה עכ"פ באחרית דבר שהוא אך חסד, ורק שהוא לא יוכל לדעת כיצד ובאיזה אופן, אבל האמת שכן הוא, (ומהרבנית הנ"ל נשאו לו שבעה ילדים).

לעומת זאת ב'ירחון 'עמוד היראה', שיצא לאור ע"י הגה"צ רבי עקיבא יוסף שלעזינגער זצ"ל, נכתב:

חדשות מעיר צאנז, אין אני כמוציא דיבה במבשרי בשורה רעה הזאת, הלא כבר נודע לרבים שמתה הרבנית הצדיקת דפה ז"ל, יום אחד אחרי סעודת ברית בנה, והניחה אחריה ששה ילדים ה"י, ומי יוכל לפרט את השבר הגדול וחרבן בית הצדיקים בעוה"ה, ואני הייתי אז בבית רבינו אור ישראל אב"ד דפה שליט"א, ותמתינה עד היכן כחו של אהבת ד' מגיע, המיתה הזאת היתה בערב שבת קודש, ובליל שבת הייתי אצל סעודת שולחן רבינו, היה כנהוג, וכל העם מסתכלין בו לדעת מה יעשה, והנה הוא בוער באשו הקדושה כבשבת הקודם ומזמר הזמירות באהבה ובנעימות שלהבת י-ה, כאילו לא פגע בו מדת הדין כלל, וכן כל השבת לא ראינו שום תנועה אחרת במהות עבודתו כמידי שבת בשבתו, זולת בעת סעודת שחרית, כאשר בא אליו בנו היתום הקטן בעצבות, אז אמר בזה"ל, איזט וואהר הקב"ה איז גערעכט, ותו לא מיד, והתבוננתי על המראה והבנתי המדריגה מה שאמרנו חז"ל (ברכות נד ע"א) חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, פירש הרע"ב בשמחה, רחמנא ירומם בתי צדיקים ויחסיר חורבות ציון בב"א, עכ"ל.

והנה ראשית כל, החובה על כל אחד ואחד לעצור קימעא, ולהשריש בקרבו את דברי קדשו של רביה"ק זי"ע אשר נאמרו בלבת אש, ולחקוק על לבו באותיות של אש, את האמונה השלימה והתמימה, איך שהכל הוא אך טוב וחסד כפשוטו ממש, וכפי דאיתא בתנא דבי אליהו, חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, ולו בנגיעה כל דהוא, כולי האי ואולי.

וכעת לבירור אודות בית צדיקים וקורות דברי הימים, כי הנה בספר חמדה גנוזה נכתב שמהרבנית מרת רעכיל דבורה ע"ה שנסתלקה בדמי ימיה, נשאו לרביה"ק שבעה ילדים, ואילו ב'ירחון 'עמוד היראה' נכתב שהניחה אחריה ששה ילדים, והשאלה נשאלת אותו ילד - אחד מי יודע?

נדבת

הרה"ח ר' יוסף יהושע סאפיר הי"ו
לעילוי נשמת אביו
הרה"ח ר' דוד לוי ב"ר משה יעקב ז"ל
גלב"ע ט' כסלו תשמ"ז לפ"ק

נדבת

הרה"ח ר' אברהם וויינטרוב הי"ו
לרגל שמחת
נישואי נכדתו שתחי'
למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת